

Životní úroveň a důvody nouze

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2006, v06-10</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>2.10. – 9.10. 2006</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1002</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>eu.4, eu.6, eu.23, eu.153</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>28. listopadu 2006</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Lenka Andrášová</i>

Říjnový výzkum Naše společnost 2006 se věnoval i tématu nouze. Dotazník obsahoval několik otázek zjišťujících ekonomickou situaci respondentů a položena byla i otázka zjišťující názory veřejnosti na důvody nouze lidí v České republice, v níž se respondenti vyjadřovali k platnosti jednotlivých možných příčin nouze předložených v seznamu na kartě. Tento text zahrnuje základní informace o výsledcích, porovnání za jednotlivé skupiny respondentů v souboru a časové srovnání.

Tabulka 1: Jak vaše domácnost vychází se současným příjmem? (v %)

	3/02	1/03	5/03	10/03	2/04	10/04	4/05	10/05	4/06	10/06
velmi obtížně	7	9	5	9	6	7	7	7	6	6
obtížně	15	13	11	17	9	14	13	12	13	14
spíše obtížně	36	39	38	39	44	39	41	37	41	38
spíše snadno	30	26	36	24	29	29	27	30	27	29
snadno	7	8	6	6	6	6	7	8	8	6
velmi snadno	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1
obtížně/snadno	58/38	61/35	54/43	65/31	59/37	60/36	61/35	56/40	60/36	58/36

Pozn. Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Podle vyjádření respondentů potíže při hospodaření se svými současnými příjmy má více jak polovina domácností (58 %) a snadno s nimi vychází pouze 36 % domácností – tabulka 1¹. Tabulka nám dále přibližuje časové srovnání. Stávající výsledek se však statisticky nijak výrazně neliší od výsledků z předcházejících šetření (z let 2004, 2005 a dubna 2006). Podrobnější prozkoumání dat ukazuje významné rozdíly mezi různými skupinami lidí. Potíže vyjít se svým příjmem mají více lidé se základním vzděláním (61 %) oproti lidem s vysokoškolským vzděláním (36 %). S obtížemi se mnohem častěji potýkají i lidé s deklarovanou špatnou životní úrovní (95 %) oproti lidem s deklarovanou dobrou životní úrovní (15 %). Se svým příjmem poněkud obtížněji vycházejí skupiny lidí jako jsou dělníci (74 %), nezaměstnaní (86 %), nepracující důchodci (72 %) a ženy na mateřské dovolené (82 %)².

Tabulka 2: Považujete svoji rodinu za bohatou nebo chudou? (v %)

	10/04	4/05	10/05	4/06	10/06
velmi bohatá	0	0	0	0	0
spíše bohatá	4	6	8	7	5
ani bohatá, ani chudá	66	63	62	62	65
spíše chudá	24	26	24	26	24
velmi chudá	5	4	5	4	4
bohatá/chudá	4/29	6/30	8/29	7/30	5/28

Pozn. Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Přímo o chudobě své domácnosti pak vypovídá méně lidí (28 %) a převážná většina svou domácnost nepovažuje ani za chudou ani za bohatou (65 %). Naproti tomu pouze 5 % považuje svou domácnost za spíše bohatou (tabulka 2)³. V časovém srovnání za poslední dva roky jsme nezaznamenali žádný statisticky významný posun. I když většina lidí mluví o tom, že jejich rodina není ani bohatá ani chudá, můžeme říci, že přímo o chudobě své domácnosti mluví spíše lidé s nižším vzděláním, lidé starší 60 let, nezaměstnaní, ženy na mateřské dovolené, nepracující důchodci a dělníci. Naopak o své domácnosti jako bohaté se v porovnání s ostatními vyjadřují lidé do 45 let, lidé s vysokoškolským vzděláním a samostatně výdělečně činní.

Tabulka 3: Subjektivní materiální status a životní úroveň (v %)

	životní úroveň		
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná
bohatá	17	0	0
ani bohatá, ani chudá	9	80	13
chudá	4	19	86

Pozn. Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Tabulka 3 ukazuje, že pocit chudoby své domácnosti mají především lidé s deklarovanou špatnou životní úrovní (86 %). Za chudou označilo svou domácnost i 19 % lidí, kteří se o životní úrovni této domácnosti vyjádřili jako o „ani dobré, ani špatné“ a dále pak 4 % lidí, kteří hodnotí svoji životní úroveň jako dobrou. Naproti tomu za bohatou svoji domácnost označili takřka výhradně respondenti hodnotící životní úroveň své domácnosti jako dobrou.

¹ Znění otázky: „Jak Vaše domácnost vychází s příjmem, který v současné době má?“

² Dopčet do 100 % tvoří součet odpovědí spíše snadno, snadno, velmi snadno a „neví“.

³ Znění otázky: „Máte pocit, že je Vaše domácnost bohatá, nebo chudá?“

V dotazníku byla také položena otázka⁴ zjišťující to, na co postačuje příjem domácnosti (viz tabulka 4).

Tabulka 4: Příjem domácnosti dostačuje na... (v %)

v %	rozhodně		rozhodně		+/-
	ano	spíše ano	spíše ne	ne	
základní potřeby	49	44	5	1	91/6
zájmy a koníčky	16	40	29	13	56/42
spořit	8	30	33	23	38/56
podporovat děti a rodiče	6	21	29	23	27/52
nakupovat zdravější potraviny	9	30	32	20	39/52

Pozn. Dopočet do 100 % v řádcích tvoří odpovědi „neví“ a „netýká se“.

V otázce bylo respondentům nabídnuto několik oblastí. Z tabulky je patrné, že příjem velké většiny domácností (91 %) umožňuje uspokojovat základní potřeby (jídlo, oblečení, běžné potřeby). Problém s financováním i jenom základních potřeb má asi 6% dotázaných a řadí se mezi ně spíše lidé s nižším vzděláním, nezaměstnaní a nekvalifikovaní dělníci. Příjem domácností pak už méně stačí na financování koníčků a zájmů členů domácnosti (pouze 56 %). Příjem většiny domácností však už spíše nebo úplně neumožňuje spořit, podporovat děti a rodiče a nakupovat zdravější potraviny. Mezi respondenty, kterým příjem dostačuje na podporu dětí a rodičů, spořit či nakupovat zdravější potraviny, patří především samostatně výdělečně činní a podnikatelé.

Názory na důvody nouze zjišťovala otázka: „Jaké jsou podle Vašeho názoru důvody toho, že někteří lidé u nás žijí v nouzi? Do jaké míry o nich platí následující výroky?“ (viz tabulku 5).

Respondentům bylo předloženo 11 výroků (možných příčin nouze), se kterými měli vyjádřit míru souhlasu.

Tabulka 5: Důvody nouze (v %)

	rozhodně souhlasí	spíše souhlasí	spíše nesouhlasí	rozhodně nesouhlasí	+/-
závislost	42	43	8	2	85/10
nešťastná událost	21	55	15	2	76/17
bez svého zavinění se stali nezaměstnanými	24	47	20	3	72/23
nechce se jim pracovat	24	48	20	3	72/23
potkal je neúspěch v podnikání	14	53	22	2	67/24
nepocházejí z dobře zajištěných rodin	13	36	32	11	49/43
nedostalo se jim vzdělání	13	34	33	12	47/45
mají smůlu	13	34	29	15	47/44
patří k znevýhodněným menšinám	10	33	32	14	43/46
špatná hospodářská situace	11	30	33	12	41/45
špatné zákony	10	25	35	11	35/46

Pozn. Dopočet do 100% v řádcích tvoří odpovědi „neví“.

⁴ Znění otázky: „Umožňuje celkový příjem Vaší domácnosti - a) uspokojovat základní životní potřeby domácnosti - jídlo, oblečení a běžné potřeby pro domácnost, b) uspokojovat zájmy a koníčky členů vaší domácnosti, c) spořit, d) podporovat rodinu Vašich dětí nebo Vaše rodiče, e) nakupovat zdravější nebo kvalitnější potraviny.“

Převážná většina respondentů (80 %) souhlasí s tvrzením, že za nouzi lidí stojí závislost (automaty, drogy, alkohol) nebo nešťastná událost jako je např. rozvod, nemoc nebo odchod do důchodu. Asi 70 % respondentů pak nouzi dává za vinu samotným lidem, kteří se stali chudými, protože nechtějí pracovat. Na druhou stranu stejné procento lidí (70 %) souhlasí s tím, že nouze je dána i tím, že lidé se stali nezaměstnanými bez vlastního zavinění nebo že je potkal neúspěch v podnikání. Polovina dotázaných pak vidí příčinu nouze v tom, že se některým lidem nedostalo dostatečného vzdělání, nepocházejí z dobře zajištěných rodin nebo že mají prostě smůlu. U výroků, že příčinou nouze je špatná hospodářská situace nebo špatné zákony mají respondenti ambivalentní přístup, protože stejný počet lidí s těmito výroky souhlasí (40 %) i nesouhlasí (40 %). Podobné je to i u výroku, že za chudobou lidí stojí to, že patří k znevýhodněným menšinám. Výpovědi respondentů se u některých výroků významně lišily podle životní úrovně, místa bydliště (kraje), vzdělání, věku a pohlaví. Lidé s deklarovanou špatnou životní úrovní vidí častěji příčiny nouze lidí v tom, že se stali nezaměstnanými bez vlastního zavinění, nemají dobré rodinné zázemí, mají smůlu, potkala je nešťastná životní událost nebo se stali chudými vlivem špatných zákonů nebo hospodářské situace státu. Naopak lidé s vyšší životní úrovní spíše souhlasí s tím, že lidé žijí v nouzi proto, že se jim nechce pracovat. S výrokem, že lidé jsou chudí díky tomu, že přišli bez vlastního zavinění o zaměstnání, souhlasí spíše ženy a lidé nad 45 let než muži a lidé mladšího věku. Lidé s nižším vzděláním vyjadřují souhlas s tvrzením, že za nouzi může ztráta zaměstnání bez vlastního zavinění, špatné rodinné zázemí, smůla, špatné zákony a hospodářská situace státu. Dotázaní s vyšším vzděláním pak vidí příčiny chudoby spíše v tom, že lidé nechtějí pracovat nebo se stali chudými vlivem nějaké závislosti. Na Liberecku se respondenti více než v jiných krajích přiklání k názoru, že příčinou nouze je nedostatečné vzdělání. Na Karlovarsku a Pardubicku se vyskytoval častěji souhlas s názorem, že příčinou chudoby je prostě smůla.

V tabulce 6 je uvedeno srovnání aktuálních výsledků s šetřením, které proběhlo v loňském roce. Přesto, že se jedná o srovnání během krátkého období, projeví se v názorech lidí významné rozdíly. Respondenti v roce 2006 oproti roku 2005 méně souhlasí s názorem, že příčinou chudoby je příslušnost k menšinám nebo špatně zajištěná rodina, a naopak více podporují tvrzení, že příčinou nouze lidí je to, že je potkal neúspěch v podnikání. V tabulce jsou uvedené výroky opakující se v obou šetřeních.

Tabulka 6: Srovnání důvodů nouze (v %)

	11/2005	+/-	10/2006
nechce se jim pracovat	70/26		72/23
bez svého zavinění se stali nezaměstnanými	70/23		72/23
potkal je neúspěch v podnikání	59/29		67/24
nepocházejí z dobře zajištěných rodin	58/37		49/43
nedostalo se jim vzdělání	52/45		47/45
patří k znevýhodněným menšinám	51/43		43/46
mají smůlu	46/51		47/44

Pozn. V tabulce je uveden součet procent odpovědí souhlasí ku součtu procent odpovědí nesouhlasí. Do 100 % tvoří odpovědi „neví“.